

HOE GROOTS KLEIN KAN ZIJN

Je voelt het, je hoort het, het hangt in de lucht:
de tijd van groot, groter, grootst is voorbij.
Niet alleen door de crisis, meent Caroline Buijs.
Ook omdat steeds meer mensen ontdekken dat ze
blijer worden van klein.

I HAVE LEARNED THAT TO BE
WITH THOSE I LOVE IS ENOUGH

- WALT WHITMAN (1819-1892)

Vorig jaar zag ik op het documentaire-festival in Amsterdam (IDFA) de documentaire *The queen of Versailles* van de Amerikaanse filmmaakster Lauren Greenfield. In de film zie je hoe het grootste huis van Amerika wordt gebouwd, groter dan het Witte Huis en geïnspireerd op het Paleis van Versailles. Wat is groot? Nou, er waren bijvoorbeeld twee tennisbanen in aanbouw, tien keukens en dertig badkamers. O ja, en een sushi-bar. En terwijl de vrouw des huizes in de film een rondleiding geeft door het nog onaffe huis, roept ze bij een van de grote ruimtes uit: "Nee, nee, dit wordt niet mijn kámer, dit wordt mijn kást!" Dan slaat de crisis toe en valt haar droom in duigen: het huis kan niet worden afgebouwd en wordt te koop gezet. Ondanks haar wanstaltige smaak kun je de vrouwelijke big spender moeilijk onsympathiek vinden, al was het maar om haar wrange humor. Als het huis te koop wordt gezet, zegt ze tegen haar personeel: "Bekijk het ook eens van de zonnige kant. Nu hoeven jullie dit enorme huis tenminste niet schoon te houden!" Onwillekeurig moest ik bij het zien van deze documentaire terugdenken aan mijn vorige huis: een tweekamerwoning van hooguit vijftig vierkante meter. Waar we bij de komst van baby 1 nog een diepe kast omtoverden tot babykamer, hadden we bij de komst van baby 2 echt geen ruimte meer over. En dus bonden we maar een scheepstouw aan de rieten wieg, sloegen we twee haken in het plafond en zo ontstond 'de hangwieg'. Precies boven ons voeten-einde – het laatste vrije plekje. En al

keken onze beider moeders er wat bedenkelijk bij: baby 2 sliep heerlijk in die hangwieg en wij hoefden 's nachts ons bed niet uit: zodra er gehuil opstak, gaven wij met een slaperige voet de wieg gewoon een zetje.

MEER RUIMTE IS MEER RUST

Groot, groter, grootst: dat is geloof ik niet meer waar je in deze tijd mee aan kunt komen. Sprekend is in dit geval de TED Talk van schrijver en ontwerper Graham Hill, onder het mom van 'minder spullen, meer geluk'. Hij begint zijn praatje met een kartonnen doos: hij weet niet meer wat erin zit, maar het moet wel heel belangrijk zijn, want hij verhuist 'm keer op keer met zich mee. Gelach bij het publiek: want wie heeft er niet ook zo'n doos? Amerikanen bijvoorbeeld, hebben de afgelopen vijftig jaar drie keer zo veel ruimte gekregen, en je zou zeggen: dan hebben ze met die extra ruimte ook meer plek voor hun spullen. Maar nee, de verhuur en oppervlakte van opslagruimtes nam alleen maar toe. Blijkbaar zijn we de afgelopen jaren heel goed geworden in alsmaar méér kopen. En dat leidt niet alleen tot meer schulden, maar ook tot een grotere ecologische voetafdruk. Opvallend genoeg, zegt Hill, is ons geluksniveau de afgelopen vijftig jaar niet gestegen. Dat kan anders volgens Hill, want, vraagt hij, herinner je je nog je eerste (kleine) studentenkamer? Hill denkt dat leven in een kleine ruimte je een groter gevoel van vrijheid geeft. Want minder ruimte = minder spullen = een kleinere ecologische voetafdruk = geld besparen =

meer rust in je leven. Hij laat onweersaanbare foto's zien van zijn zeer efficiënt ontworpen appartement in New York, inclusief een salontafel die om te toveren is tot een dinertafel voor tien, een bed dat uit de muur komt en – heel spectaculair – een verrijdbare wand van waarachter twee logeerbedden tevoorschijn komen. Misschien, zegt Hill, is minder wel gelijk aan meer. Daarom vraagt hij aan het einde van zijn betoog: ga eens bij jezelf na of die kartonnen doos (en die staat symbool voor vast nog veel meer spullen die niet eens in zo'n doos passen) niet weg kan. Zodat we ruimte kunnen maken voor de goede dingen. Maar wat zijn dat dan, goede dingen? Zijn goede dingen per definitie klein? Ligt geluk dan in het kleine? Als ik naloop waar ik regelmatig gelukkig van word, dan geloof ik van wel. Geen mooier voorbeeld van de kracht van klein, was de piepkleine Spaanse camping waar ik afgelopen zomer kampeerde: de rekening was geen uitdraai uit de computer, maar handgeschreven. En daar was plek voor een klein tekeningetje: ik had een keer de wasmachine gebruikt en aangezien ik geen Spaans sprak en de Spaanse eigenaresse geen Engels, had ze ter verduidelijking een tekeningetje gemaakt van een wasmachine, inclusief knopjes en een deurtje – hij heeft een ereplek gekregen in mijn dagboek. Kom daar maar eens om op een camping met 675 plekken. Gelukkig word ik ook van het bosje bloemen dat ik krijg van mijn zoon – zelf gezaaid en geoogst op zijn kleine strookje schooltuin, in ➤➤

DE OORSPRONG VAN ALLE DINGEN IS KLEIN

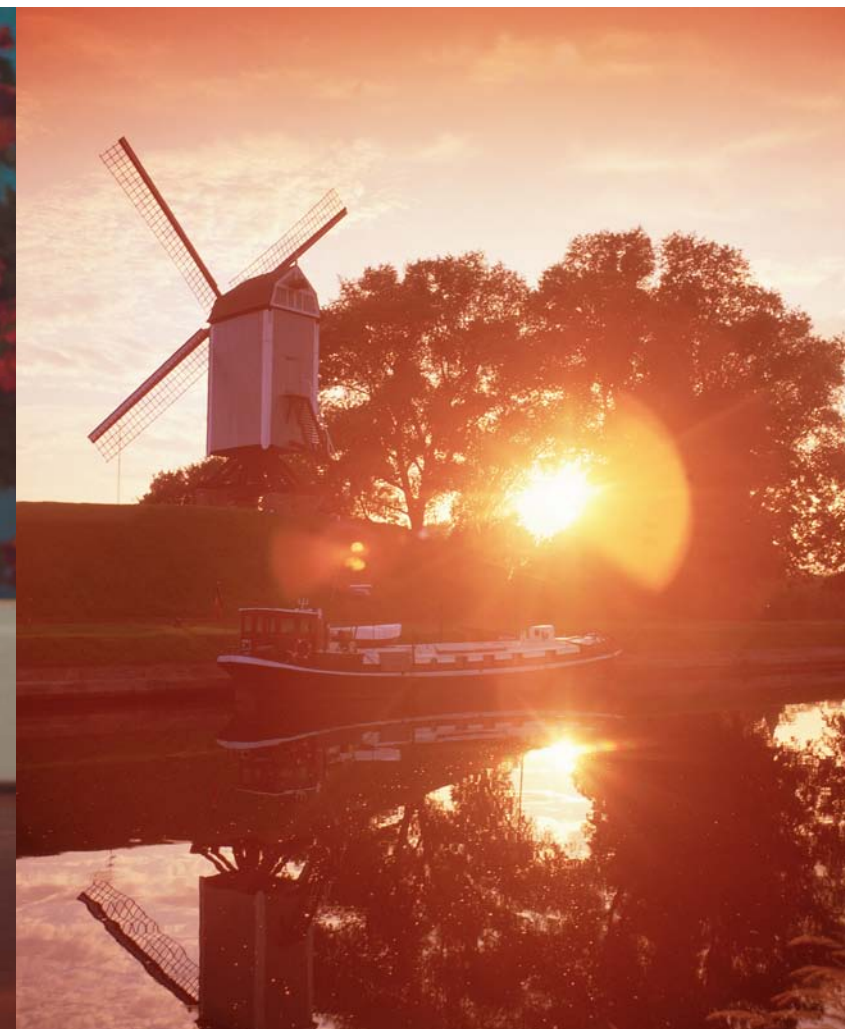
- MARCUS TULLIUS CICERO (106 V.C.-43 V.C.)

plaats van een imponerend megaboeket dat zo groot is dat ik elke bloem afzonderlijk nauwelijks meer zie. Als ode aan het kleine vond ik laatst een prachtig vaasje, ontworpen door Vlinder&Vogel: een glazen bolletje dat vastzit aan een houten wandknijper. Speciaal voor die ene bloem waarvoor geen plek meer was in die grote vaas. Het leuke van dat vaasje is dat ik weer met andere ogen door de stad fiets: steekt daar niet een vergeten bloem tussen de stoeptegels uit? Zo heb ik tegenwoordig altijd oog voor een verloren bloem die precies in dat vaasje past.

KLEINE GENOEGENS

De Griekse filosoof Epicurus staat bekend als de filosoof van het genot: er waren weinig filosofen die destijds zo openhartig toegaven dat ze dol waren op heerlijk eten en hechtten aan een aangename levensstijl. Maar in werkelijkheid leefde Epicurus sober: hij had geen prachtig huis, zijn maaltijden waren eenvoudig (hij was tevreden met een maal van brood, groenten en een handvol olijven) en hij schreef ooit aan een vriend: 'Stuur me een pot kaas, zodat ik te allen tijde een feestmaal kan aanrichten.' Epicurus had lang nagedacht over wat het leven nu werkelijk aangenaam maakte, en dat bleken geen 'grootse' dingen te zijn, integendeel. Hij onderscheidde drie categorieën: 1. Natuurlijk en noodzakelijk: vrienden, vrijheid, kunnen nadenken, voedsel, onderdak en kleding. 2. Natuurlijk, maar niet noodzakelijk: een mooi huis, een privébadhuis, banketten,

bedienden, vis & vlees. 3. Natuurlijk noch noodzakelijk: roem en macht. Wat Epicurus bedoelde, was: van rijkdom wordt niemand echt ongelukkig, maar mét geld en zónder vrienden zullen we nooit echt gelukkig worden. En als we wel vrienden hebben, maar geen fortuin, dan zullen we nooit ongelukkig worden: 'Van eenvoudig voedsel wordt niet minder genoten dan van een rijk voorziene tafel, zodra elk onaangenaam gevoel van honger is weggenomen.' Geluk is relatief onafhankelijk van materieel bezit (op wat geld na voor warme kleren, een dak boven je hoofd en iets te eten). En geluk kun je daarom dus niet gelijkstellen aan grootse dingen of aan rijkdom. Hoe komt het dat we toch worden aangetrokken door dure en grote dingen, als ze ons geen buitengewone vreugde opleveren, vraagt Alain de Botton zich af in zijn boek *De troost van de filosofie*. Omdat dure voorwerpen vaak een passende oplossing lijken voor behoeften die we niet begrijpen. Voorwerpen bootsen op het materiële vlak na wat we op het psychologische vlak nodig hebben. We moeten eigenlijk orde scheppen in onze geest, maar worden naar nieuwe kledingrekken gelokt. We kopen een kasjmieren vest als substitoot voor de raad van vrienden. 'Er is geen gebrek aan verleidelijke plaatjes van luxegoederen en weelderige landschappen,' schrijft De Botton, 'helaas wel aan die van doodgewone omgevingen en mensen. We worden niet bepaald aangemoedigd om het te zoeken in de kleine genoegens – spelen met een kind, een gesprek met een vriend, ➡

ZOU HET DAN OOK IN DEZE TIJD PASSEN
DAT IK MIJN SPIEGELREFLEXCAMERA STEEDS
VAKER THUISLAAT?

een middag in de zon, een opgeruimd huis, vers brood met kaas.'

TOETERS EN BELLEN

Al worden we dan niet aangemoedigd om het te zoeken 'in kleine dingen': we kunnen ons er natuurlijk niets van aantrekken en het fijn wél doen. Want mijn dag wordt echt beter als ik 's ochtends op de fiets ruimhartig voorrang krijg, als het meisje achter de kassa mijn glimlach beantwoordt of als ik van mijn dochter een briefje krijg met daarop 'Ik vindt jouw lief mama'. Dan ben ik blij dat ik voel en ervaar dat het bij geluk niet om 'groot' gaat, en dat ik niet gelukkiger ga worden als ik in een groter huis ga wonen of in een grotere auto ga rijden. En trouwens: binnen iets groots kun je ook altijd weer op zoek naar iets kleins. Ik ben blij met mijn minicaravan in de duinen, maar om de paar jaar is er een onweerstaanbare drang om rond te lopen in verre landen. En als ik dan in een-land-hier-ver-vandaan ben, zoek ik het daar toch ook weer in het 'kleine'. Ik hoef geen 'dat-moet-je-gezien-hebben'-lijstjes af te vinken of toeristische attracties af te lopen: meer dan op een plein zitten en om me heen kijken heb ik niet nodig. Ik wil zien hoe mensen daar lopen, fietsen, eten, praten. Zoenen ze elkaar in het openbaar, zijn ze vriendelijk tegen hun kinderen, loop je wel of niet gearmd met je geliefde en lezen ze daar weleens een boek? Zou het dan ook in deze tijd passen dat ik mijn spiegelreflexcamera steeds vaker thuislaat, geen enorme foto's meer laat afdrukken, maar liever

foto's maak met mijn Hipstamatic-app op mijn telefoon? En dan is het misschien ook geen toeval dat het sinds kort weer mogelijk is om foto's af te laten drukken in klein formaat: 10x10cm – precies het formaat van mijn Hipstamatic-foto's. De tijd van grote cadeaus en toeters en bellen, lijkt ook voorbij. Liever een cadeau van een vriendin waarover is nagedacht: een tegoedbon voor een pan smakelijke zelfgemaakte soep bijvoorbeeld – op een dag naar mijn keuze. Of een bezoek aan een klein festival – als tegenreactie op alle megapopfestivals. Waar geen muntverkoop is, geen dranghekken zijn en waar de sfeer nog ongedwongen is.

ALLE BEETJES HELPEN

Dat groot, groter, grootst niet werkt, zei ook Wouter Bos tegen Wilfried de Jong, afgelopen zomer in *Zomergasten*. De ondergang van de banken had er mede mee te maken dat ze te groot waren geworden: er was totaal geen overzicht meer. Klein is overzichtelijk. En vanuit klein kan iets groots groeien. Een klein begin kan een verandering in je leven in gang zetten, zoals Linda Kaplan Thaler en Robin Koval beschrijven in hun boek *The power of small*: alleen al door je een ander kapsel te laten aanmeten kun je je anders gaan voelen, meer zelfvertrouwen krijgen en stappen zetten die je eerst niet durfde. Zoals computerprogrammeur Larry, die droomt van een baan op de salesafdeling. Zijn kappersbezoek zet een kettingreactie in gang: hij koopt nieuwe kleren, gaat naar de sport-school, leert de gewoonte aan iets meer ➡➡

KLEINE FIJNE DINGEN

De mooiste dingen zijn zo dichtbij, dat we er soms overheen kijken. De Amerikaanse Nancy bedacht daarom Justlittlethings.net, een blog waarop iedereen zijn eigen geluksmomentjes kan delen. Kleine selectie:

- * Tekenen op beslagen ramen.
- * Als een vriendin en jij precies tegelijk hetzelfde zeggen.
- * Mensen met lachrimpeltjes.
- * De eerste knuffel van iemand die je al heel lang niet hebt gezien.
- * Chocola laten smelten in je mond.
- * Een nieuwe maand van je kalender omslaan.
- * Gesprekken die helemaal vanzelf gaan.
- * Warm, net geprint papier.
- * Als iemand oprecht geïnteresseerd vraagt hoe je dag was.
- * Goede stoelen in de bioscoop.
- * Horen dat je goed bent in wat je juist zo fijn vindt om te doen.
- * Wakker worden op je verjaardag.
- * Iemand horen zingen die denkt dat niemand hem hoort.
- * Je ineens realiseren hoe perfect dit moment is.

te lachen en nu hij anders over zichzelf durft te denken, zien de mensen in zijn omgeving hem ook in een ander licht. Hij kletst zo nu en dan met een paar salesmanagers op het werk, durft te vertellen dat hij aan een carrière-switch denkt en krijgt dan de begeerde baan op de salesafdeling – en dat begon allemaal met een ander kapsel, zeggen Linda Kaplan Thaler en Robin Koval.

MEER OOG

Crowdfunding is ook zo'n methode waarbij alle beetjes helpen. Kijk maar naar de reddingsactie voor Camping 3 Akers, die werd opgezet door Deberghut.com. Eigenaresse Yvon moest haar ex-partner uitkopen, kreeg het geld niet geleend van de bank, maar door klanten alvast voor 2014 een pipowagen of logeerkeet te laten boeken en net iets meer te vragen, wordt nu geprobeerd het benodigde geld bij elkaar te krijgen zodat ze haar camping niet hoeft te verkopen. Ook internationaal wordt de kracht van klein zichtbaarder. In een boeiende aflevering van het VPRO-programma *Tegenlicht* is te zien dat in Griekenland op kleine schaal een economie aan het ontstaan is zonder tussenhandel: burgers worden weer eigen baas over vraag en aanbod. In het programma komt ook de Tsjechische econoom Tomáš Sedláček aan het woord, die helder uitlegt waarom het hoog tijd wordt dat onze op cijfer- en groeifetisjisme doorgeslagen economie weer meer oog krijgt voor geschiedenis, moraal, rust, voldoening en vooral: het welzijn van de mensen.

GEEN WOORDEN VOOR

Misschien hebben we op van die druilerige dagen waarop je je zo ontheemd kunt voelen, wel te weinig in de gaten hoe belangrijk we zijn voor anderen. En dat die 'belangrijkheid' dan juist vaak in kleine dingen zit: een afwasbeurt overnemen, je geliefde laten uitslapen terwijl het jouw beurt was, een boodschap doen voor de oude buurvrouw op de hoek. In het tweede deel van de serie *Mijn strijd* van de Noorse bestseller-auteur Karl Ove Knausgård zit een mooie scène waarin hij zijn moeder toesprekt op haar zestigste verjaardag. 'Ik wil je bedanken omdat je zo'n ongelooflijk goede moeder bent geweest. Dat je een ongelooflijk goede moeder bent geweest, hoort tot de dingen die ik gewoon weet. Maar nu is het zo met dingen die je gewoon weet, dat ze niet altijd zo makkelijk onder woorden te brengen zijn. In dit geval is het extra moeilijk, omdat jouw eigenschappen niet altijd zo in het oog vallen. Er is een film van Frank Capra die juist daarover gaat: *It's a wonderful life* uit 1946. De hoofdrolspeler is een goed mens uit een Amerikaans stadje, die aan het begin van de film in een diepe crisis verkeert en op het punt staat alles wat hij bezit op te geven. Daarop grijpt een engel in en laat hem zien hoe de wereld er zónder hem zou hebben uitgezien. En pas dan is hij in staat te zien welke betekenis hij eigenlijk voor andere mensen heeft gehad.' *It's a wonderful life*: het is de perfecte kerstfilm, haal 'm in huis voor de feestdagen. En realiseer je weer eens hoe groots klein kan zijn. ●

MEER LEZEN?

- * 'De troost van de filosofie' van Alain de Botton (Uitgeverij Atlas)
- * 'The power of small: Why little things make all the difference' van Linda Kaplan Thaler en Robin Koval
- * 'De economie van goed en kwaad' van Tomáš Sedláček (Uitgeverij Scriptum)

OF KIJKEN

- * 'The queen of Versailles' van Lauren Greenfield (2012)
- * 'Het antwoord op de crisis komt uit Griekenland' van 'Tegenlicht' (VPRO): een mooie, inzichtelijke documentaire over de burger in Griekenland die weer de baas wordt over vraag en aanbod. Met de onweerstaanbaar leuke Tsjechische econoom Tomáš Sedláček
- * 'It's a wonderful life' van Frank Capra (1946)
- * 'Less stuff, more happiness', TED Talk van Graham Hill